

ЧАСОПИСЬ
для
руських родин.
Виходить щодня
крім днів по
недільях і святах.

БУКОВИНА

Редакція і адміністрація в Чернівцях ул. Петровицька ч. 2.
Передплата
10 ар.

НАСЛІДКИ.

В трьох статях п. з. „Чому ми маємо так мало інтелігенції?“ виказали ми минулого тиждня наше упосліджене на полі середнього шкільництва. Зібравши разом всі дані, ми бачимо такий стан:

Німці вчать ся на Буковині лише у своїй рідній мові; они не обовязані вчити ся другої краєвої мови навіть яко предмету. Коли в краєвій раді шкільній постановлено жадати, щоби завести науку рускої і волоської мови обовязково в середніх школах для всіх, то заразом більшість членів краєвої ради шкільної рішила, що зла нота при класифікації з сих предметів ученикови не перешкадає переходити до висшої класи... Німці мають чотири гімназії до розпорядимости, а крім того і інші німецькі заклади.

Волохи можуть користати з трох німецьких гімназій, розложених для них територіяльно дуже вигідно, а найбільше з паралельних волоських клас низшої гімназії в Сучаві, де ученикам дуже улегшений ветуп і наука.

Русини мусять вдоволити ся лише німецькою гімназією в Чернівцях і паралельними ніби-руськими класами при низшій гімназії в Чернівцях, в котрих то класах зовсім не мають такої улегшеної науки, як Волохи у своїх.

В виду того ніхто чей не посміє сказати, що менше число рускої інтелігенції на Буковині треба приписати меншій охоті Русинів до шкіль, лише треба его, приписати наслідкам описаних нами обставин.

На 10.000 буковинських Німців припадає 141 німецьких учеників, на 10.000 Волохів 24 а на 10.000 Русинів лише 6. Отже гімназії продукують нині німецької інтелігенції 23.5 разів більше, а волоської чотири рази більше, як рускої. Але приклади з Перемишля, Львова і Коломиї, які ми подали в попередніх статях, показують, що число руских дітей в гімназіях і у нас би зросло, як би усунуто перешкоди при науці. Нема найменшої причини сумнівати ся, що до восьмої класи доходило би в такому випадку 2. 3. 4 рази більше Русинів, як доходить тепер, а се очевидно мало би спасенний вплив на нарід.

Тимчасом того нема і ми зазнаємо наслідків нашого упослідження, в котрім ми не завинили.

Їх можна би означити короткими словами: „Трудна конкуренція з противниками.“ Так заряд церковний як і автономічний заряд краю взяли Волохи в свої руки, а всі інші важні становища заняли Німці. Серед таких тяжких обставин дезертує одна часть інтелігентних Русинів в чужі табори, де сподіває ся легшого життя, а друга часть, тому що єї мало, нігде не доходить до значія і нидіє. Нарід же, котрий ще тих подій не розуміє, але наслідки їх відчуває і терпить від них, має діло все з чужою інтелігенцією, котра не розуміє ні его потреб ані не має до него серця — і через то забирає ся в світ.

В найновіших часах се упосліджене Русинів в середніх школах має ще інші наслідки. Народні школи рускі сповняють тепер у нас свою задачу добре; вже й нині число письменних селян зро-

сло а в недалеких часах зросте таки дуже значно. Очевидна річ, письменний нарід буде потребувати і шукати духової поживи. Ту духову поживу може ему подати лиш власна інтелігенція, вихована в народнім дусі. Тимчасом інтелігенції в нас не буде, а та, яку маємо і дістанемо, вихована в чужій мові і в чужім дусі, не може і не буде могла подавати народови ту духову поживу, тому, що не знає мови так, як потрібно до того знати. Через то на всякий літературний рух у нас надії мало; до него Буковинці не можуть причинити ся так, як могли би в інших обставинах.

Як бачимо з того, наслідки нашого упослідження гіркі тепер і будуть гіркі на будуче. Провідники буковинської Руси заходять ся шильно, аби тому лиху зарадити; як віднесе ся до їх старань правительство, се ми побачимо може й небавом. На кожний випадок думаємо, що кому справді залежить на добрі краю, той нашого упослідження терпіти не буде.

Куба.

На Кубу звернена увага трох морських світових держав. Іспанія не хотіла-б утратити єї, Сполучені Держави хотіли-б єї зискати, а Англія хотіла-б скористати з заколоту, який тепер діє ся на Кубі. Ще і Французи мають свої интереса на Кубі, бо они то перші відкрили богатства сего острова, по акладали там плантації цукрової тростини і тютюну та мають тепер свої простори і цінні посілости. Для Сполучених Держав важний сей остров також як стратегічна позиція против

7)

Буковинська Русь.

Культурно історичний образок.

Написав

др. Ст. Смалъ-Стоцький.

(Далше.)

Коли так нещасно повернула ся справа рускої мови і цивілізації „посильства“ в Галичині під впливом лат. консисторій, то ще сумніший був вплив тої шкільної влади на розвій народного шкільництва на Буковині. Тут прилучив ся до польонізаційних змагань лат. консисторій еще і великий єї антагонізм против православія: діяльність лат. консисторій була отже тут звернена против національних і релігійних интересів буковинського населеня. Все то спровадило великий упадок народного шкільництва на Буковині. Богато шкіль закрито, а позіставші переміненно розпорядженем надвор. шкільної комісії (1812) по більшій части в рим. кат. школи. Таким чином були се заведеня для латинізації і польонізації. Учителі мусли прийняти лат. віру, або лишити свої посади; багато шкіль закрито лише длятого, що учителі не хотіли переступити на лат. віру¹⁾.

Разом з латинізацією іншо польщене шкіль: 1817-го р. заведено пр. в Кіцмани обовязково польску мову²⁾. Коли ще додати, що учителі мали обовязок „die deutsche Sprache der Jugend in jeder Classe vollkommen beizubringen“³⁾, і що учителі після розпор. надзору шкільного з р. 1824-го „nur insoferne sich der rumänischen oder polnischen (в Кіцмани!!) Sprache bedienen sollen, als solche zur Erklärung des Vortrages notwendig sei, damit derselbe von den Schülern verstanden werde; sonst sollen sich die Lehrer der deutschen Sprache bedienen“⁴⁾, то стане нам ясно, який пожиток могли мати Русини з таких шкіль. Ба, в розпор. надзору шкільного з р. 1825-го сказано знов: „Die Schuljugend ist zur Erlernung der polnischen oder moldauischen Sprache anzuhalten, je nachdem die Mehrzahl der Schüler polnische oder moldauische Kinder seien, da die Muttersprache als Grund zur Erlernung der deutschen Sprache anzusehen sei.“ На вивченє рускої мови, котра була властиво

wina. Österreichisch-Ungarische Revue (1888) т. V. стр. 199. „Ebenso verderblich wirkte die religiöse Unduldsamkeit des Lemberger Consistoriums durch Verdregung der nicht katholischen Lehrer. An ihre Stelle kamen meist polnische Lehrer.“

²⁾ Lagler, тамже 25.

³⁾ Тамже 26.

⁴⁾ Тамже 30.

рідною мовою школярів (пр. в Кіцмани) не звертали навіть уваги, а сю Русинам заподіяну кривду унесившиє ся тим, „weil es keine in der ruthenischen Sprache abgefassten Bücher gibt, die als Lehrbücher vorgeschrieben wären“⁵⁾. А хто-ж мав постарити ся о потрібні книжки, як не власть шкільна?! Що йно 1848-го р. згадує ся (в Кіцманській школі) руска книжка Добрянського з Перемишля⁶⁾.

Учителям було наказано розпор. з 1824-го р. (26-го лютого), що вони священникам мають у всім повинувати ся і що „jede Insubordination in der That oder in respectwidrigen groben Worten aufs strengste bestraft werden müßte“¹⁾.

Як далеко посунула ся релігійна нетерпимість, бачимо з розпор. губернії (26-го мая 1830 ч. 30.798), в котрім остро наказує ся учителям уважати на се, аби діти католицкі не мешкали і не харчували у родин не католицких.

Задлятого всего розгоріла ся завзята боротьба (вже від 1820-го р.) межі лат. а правосл. консисторією, котра з свого боку домагала ся надзору над народними школами на Буковині, але до р. 1844-го а властиво аж до р. 1850-го була вона для правосл. консисторій зовсім безуспішна, бо що йно того року передано управу православних народних шкіль православної консисторії.

⁵⁾ Тамже 28.

⁶⁾ Тамже 37.

¹⁾ Тамже 28.

¹⁾ Гл. Lagler: Die Volksschule in Kotzmann, 21. Порівнай Sigmund Grünberg: Das Volksschulwesen der Buko-

В КОЖДІЙ РУСКІЙ ХАТІ і ШКОЛІ

повинна знаходити ся

Народописна карта

українсько-руського народу,

зладжена д-ром Гр. Величком, видана товариством „Просвіта“, а виконана в літографічній закладі Андрія Андрейчина у Львові.

Книгарска ціна карти, наклеєної вже на полотні, вносить 3 зр. 50 кр., а для членів „Просвіти“ і передплатників „Зорі“ 2 зр. 50 кр., з рекомендованою пересилкою 3 зр.

Купити можна в „Просвіті“ у Львові, ринок ч. 10.

Наклад невеликий; купуйте чимскорше!

„Дністер“

товариство взаїмних обезпечень

у Львові в домі „Просвіти“ Ринок 10.

перше і одинокє руске товариство асекураційне, обезпечає будинки, скот, господарські знаряди, збіжє в зерні і соломі, сіно в стогах і будинках против шкідливих вогнів за можливо найнижшою оплатою.

Дністер розпочав пятий рік своєї діяльності. Фонди „Дністра“ після закінчень рахункових з днем 31-го грудня 1896 вносять: фонд основний 50.000 зр., фонд резервовий 54731 зр. 04 кр., резерва премій 34737 зр. 03 кр., разом 139468 зр. 07 кр.

Шкоди ліквідують ся і виплачує ся сейчас по пожарі. В 4-х літах виплатив „Дністер“ 1176 відшкодовань в сумі 309.147 зр. 69 кр.

На житє можна обезпечити ся через „Дністер“ після всіх можливих комбінацій в товаристві взаїмних обезпечень в Кракові, котре дає як найкористнійші услїва і видає полїси і квїти в рускім язїці.

Зголошеня о удїленє агенції в місцевостях, де „Дністер“ не є заступлений, приймають ся.

„РУСКА БЕСІДА“

в Чернівцях

улиця Петровича ч. 2.

має на складї отсі свої виданя:

„ІЛЮСТРОВАНА БІБЛІОТЕКА“

для молодїжи, міщан і селян з року 1886, 1887, 1888, 1890, 1891, 1892 і 1894 по 1 зр. за рочник, а всі 7 разом 6 зр..

„Слова правди і науки“

з поезій Тараса Шевченка. Цїна 10 кр.

„25 повісток

для чемних діточок.“

32 сторін. Цїна 10 кр.

„ПРОСКУРКА“

Даруночок для руских діточок. Ю. Федьковича 10 кр. На поштову пересилку треба додати по 5 кр. за річник „Бібліотеки“, а по 2 кр. за кожду поодинокую книжочку.

ДРУКАРНЯ „РУСКОЇ РАДИ“

в Чернівцях.

Перша на Буковині

РУСКА ДРУКАРНЯ

в Народнім Домі

при улиці Петровича ч. 2.

приймає всякі роботи друкарські в мовах рускій, польскій і німецкій.

ДОБІР БУКВ ВЕЛИКИЙ.

Роботи виконує ся скоро, солїдно і дешево.

Русини! удавайте ся з роботами до своєї рускої друкарні!

Хто хоче мати

добру і дешево

МАШИНУ ДО ШИТЯ,

най удасть ся до мене, то певно не пожалує. Нові продаю дешевше як веводи, а употреблені, ще добре удержані почавши від 20 зр. і то за готові гроші і на виплат. Хто купить у мене нову чи стару машину, за реперацию не потребує журити ся, бо я роблю тую безплатно через цілий рік.

Русини, удавайте ся до мене, бо я також Русин і обслужу Вас по братньому

З поважанєм

В. Данилевич,
машинїст у броварі Штайнера в Чернівцях, при ул. зелїзничій (Bahnhofstrasse) ч. 26.

Для панів учителїв!
INSPECTIONSBERICHT,
Jahresausweis
і Шкільні повідомленя
(Schulnachrichten)
є на складї
в друкарні „Рускої Ради.“
Просимо о замовленя.

ПОЇЗДИ ЗЕЛІЗНИЦЬ

від дня 1-го мая 1897 після часу середно-європейского.

відходять з Чернівців					приходять до Чернівців							
до Неполоківців, Святиня, Львова, Відня	819	854	1232	404	1025	з Відня, Львова, Святиня, Неполоківців.	1128	320	757	811	610	
до Глібоки, Гадікфальви, Гатни, Іцкан і Бурдуженів	1148	351	832	—	635	з Бурдуженів, Іцкан, Гатни, Гадікфальви, Глібокою	—	809	1212	350	1000	
до Садагури, Бояна, Новоселиці	645	430	—	—	—	з Новоселиці, Бояна, Садагури	—	1113	950	—	—	
з Глібоки					до Глібоки							
до Карапчева, Сторожинця, Бергомету, Межибродів	814	535	—	—	—	з Межибродів, Бергомету, Сторожинця, Карапчева	635	1037	800	—	—	
Перший поїзд їде на шляху Бергомет-Карапчів тільки в понедїлок; другий поїзд на шляху Бергомет-Межиброди тільки від 1. липня до 31. вересня що понедїлка і четверга; третій поїзд не їде в понедїлок.												
з Гадікфальви					до Гадікфальви							
до Радівців	610	1003	228	612	805	з Радівців	542	855	115	550	747	
з Гатни					до Гатни							
до Качики, Гурагумори, Вами і Кімполонгу	1010	201	—	—	—	з Кімполонгу, Вами, Гурагумори, Качики	1258	625	—	—	—	
з Іцкан					до Іцкан							
до Сучави	327	630	1009	216	718	з Сучави	442	842	130	630	837	
з Вами					до Вами							
до Рус-Молдавиці	346	647	913	1132	250	з Рус-Молдавиці	842	1259	204	322	545	905
Поїзди їдуть від часу до часу. Розвідати можна на стациях Вама, Драгоша і обох Молдавицях.												
з Карапчева					до Карапчева							
до Чудина н. С.	854	1007	615	—	—	з Чудина н. С.	555	555	—	—	—	
Перший поїзд їде що понедїлка, другий з винятком понедїлка, нічний кождої днини.												

□ поїзди поєзнішні; * поїзди особові; без знаку поїзди мішані. Час середно європейский їде о 46 минут пізїйше від черновецкого часу; нічний час рахує ся від 6 год. вечером до 5 год. рано і зазначає ся підчеркне нем минут.

Видає товариство „Руска Рада“ в Чернівцях.

З друкарні „Рускої Ради“ в Чернівцях під зарядом Івана Хромовского.

За редакцію відповїдає Осип Маковей.

